

Do wykorzystania na lekcjach:
przyrody, geografii, biologii, fizyki,
języka polskiego, plastyki, matematyki.

Wisła w Warszawie

Piękna i dzika

Joanna Angiel
poziom: gimnazjum

Cele lekcji

- kształtowanie świadomości piękna rzeki Wisły oraz wartości przyrody
- dostrzeganie bogactwa przyrodniczego rzeki i jej brzegów
- pogłębianie więzi z Warszawą przez wydobycie piękna płynącej przez miasto rzeki.

Środki dydaktyczne

- plan Warszawy
- zdjęcia lotnicze: *Tryptyk Warszawski*, tom *Spojrzenie Warsa*, s. 27, 39, 177
- fotomapa Warszawy. Fotomapa jest dostępna pod adresem: www.samper.pl (ortofotomapa 2001 – Obrazowa Baza Danych Varsovia.pl).

Metody i techniki

- praca w grupach
- pogadanka.

Przebieg lekcji

Wstęp

Zazwyczaj obserwujemy środowisko, w którym żyjemy – miasto Warszawę, z pozycji człowieka spacerującego po powierzchni Ziemi. Dziś uniesiemy się nad ziemię i spojrzymy na miasto z lotu ptaka. Jest to widzenie szersze, inne... Wykorzystamy, oprócz znanego nam planu miasta, zdjęcia lotnicze i satelitarne Warszawy i jej okolic.

Część I. Piękno warszawskiej Wisły

- Zawieś na tablicy lub ścianie plan Warszawy. Zwróć przedtem uwagę, aby był to plan, na którym narysowano Wisłę w rejonie Warszawy, płynącą z południa na północ.
- Poproś uczniów o pokazanie Wisły na planie Warszawy.
- Podziel klasę na grupy 4-osobowe. Poproś, by uczniowie, pracując w grupach, określili na podstawie planu, jaka jest warszawska Wisła. Zapiszcie sformułowania na tablicy.

Czy niebieski kolor Wisły na planie jest jej rzeczywistym kolorem?

Aby odpowiedzieć na powyższe pytanie, uczniowie przyglądają się po kolei trzem zdjęciom według następującej procedury: WIDZĘ – ANALIZUJĘ – DZIAŁAM.

Spojrzenie Warsa, s. 193

Fot. 1

Spojrzenie Warsa, s. 177

Fot. 2

Spojrzenie Warsa, s. 39

Fot. 3

WIDZĘ

Najpierw uczniowie zapisują swoje spostrzeżenia dotyczące każdego zdjęcia.

ANALIZUJĘ

Następnie uczniowie określają, jakie barwy wody widoczne są na zdjęciach i czym są one spowodowane. Kolor niebieski jest odbiciem nieba ►**fizyka**, kolor brunatny wody jest spowodowany zawiesiną mineralną niesioną przez rzekę podczas powodzi (uczeń zwraca uwagę na kolor, a pośrednio na czystość wody w osadniku ujęcia brzegowego warszawskich filtrów). Kolor biały spowodowany jest pokryciem dużej powierzchni rzeki śryżem spływającym Wisłą (tłumaczysz pojęcie śryżu, a uczniowie na etapie analizy dokonują również spostrzeżenia, że w przypadku tego zdjęcia temperatura powietrza może mieć mniej niż minus 15-20 stopni C).

DZIAŁAM

Uczeń rozpoznaje miejsca widoczne na zdjęciach i lokalizuje je na ortofotomapie Warszawy. Podobnie postępuje ze wszystkimi kolejnymi zdjęciami z albumu *Spojrzenie Warsa* wykorzystanymi podczas tej lekcji.

Uczeń konfrontuje obraz rzeczywisty z planem i mapą.

1. Na zdjęciu (s. 13, tom *Spojrzenie Warsa*) widać rzekę Wisłę płynącą przez południową część Warszawy.

Pytania: Jakie ona wywołuje wrażenie? Jaka ona jest?

Patrząc na nią zapiszcie w grupach, na kartce, wszystkie określenia związane z jej obrazem na zdjęciu, które przychodzą do głowy. Czy tych określeń jest więcej niż poprzednio? Czym się różnią od poprzednich? ►**język polski**

Czym jest piękno rzeki, na czym ono polega? W jaki sposób można je wyrazić? Jakimi środkami artystycznymi można je przedstawić? ►**plastyka**

2. Zadanie dla nauczyciela: połóż plan Warszawy na podłodze i ułóż na nim zdjęcie we właściwym miejscu (na zdjęciu u dołu widoczna jest oczyszczalnia ścieków na polach wilanowskich, po prawej stronie zdjęcia jest lewy brzeg Wisły, po lewej – prawy brzeg. Wisła „wpływa do Warszawy” w kierunku „do ciebie”).

3. Poproś uczniów, by odpowiedzieli na pytanie, czy określenia dotyczące Wisły łatwiej jest wyrazić mając przed oczami plan, czy zdjęcie lotnicze?

4. Zapisz na tablicy początkową część tematu lekcji: Rzeką Wisła w Warszawie – przyrodnicze piękno...

5. Zbierz kartki z określeniami dotyczącymi Wisły. Wspólnie je teraz uporządkujcie, łącząc w zbiory dotyczące np. a) kolorów, b) kształtu linii rzeki, c) elementów widocznych na brzegach rzeki i w samej rzece, d) subiektywnych odczuć związanych z Wisłą itp.

►**matematyka**

6. W wiślanych wodach żyją rozmaite organizmy (m.in. ryby). Na piaszczystych ławicach i wyspach oraz na brzegach żyje wiele gatunków ptaków i ssaków (wymień ich przykłady). Nad jej brzegami – w dolinie znalazły właściwe warunki życia rozmaite rośliny. ►**biologia** Poleć uczniom, by na zdjęciach na s. 142, 154, 164 (*Spojrzenie Warsa*) pokazali rzekę Wisłę i zielone pasy po obu jej stronach. Są to zarośnięte brzegi, które są jej przyrodniczym uzupełnieniem i specyficznym „obramowaniem”. Razem tworzą przyrodniczy korytarz miasta – ważny element środowiska przyrodniczego Warszawy. Jest on pod wieloma względami zróżnicowany. ►**geografia** ►**biologia**

7. Piękno Wisły można dostrzec również w jej widokach zmieniających się wraz z porami roku. Wykorzystaj w tym celu zdjęcia ze s. 26 (wczesna jesień), s. 38 (zima) oraz s. 53 (lato) z tomu *Spojrzenie Warsa*.

Poproś uczniów, aby zdjęcia ukazujące cztery pory roku nad Wisłą ułożyli w chronologicznej sekwencji. Wspólnie opiszcie te „wiślane obrazy”, jednocześnie przedstawiając konkluzje co do zaobserwowanych zmian (ich przyczyn, skutków), zróżnicowania Wisły i jej brzegów: kolorystyki, piękna itp.

Część II. Zróznicowanie warszawskiej Wisły

- Dopisz do wcześniej zapisanego tematu lekcji jego zakończenie (... i zróznicowanie).
- Na podstawie zdjęcia na s. 26 i 60 *Tryptyku Warszawskiego* porównaj (zadanie w grupach) widok Wisły w południowej części miasta z jej obrazem w centrum. Zwróć uwagę uczniów, że na zdjęciu na s. 26 (południowa część Warszawy) Wisła ma szerokie koryto, dzielące się na liczne ramiona; z piasku niesionego przez rzekę tworzą się ławice, a następnie – utrwalone roślinnością wyspy (tzw. kępy). Mając na względzie oba zdjęcia, zwróć też uwagę na szerokość rzeki na tych dwóch obszarach oraz na to, co znajduje się w obu przypadkach w jej korycie. Poproś ich o określenie, w którą stronę płynie Wisła, który brzeg jest brzegiem lewym, a który prawym?
Poleć zapisanie na kartkach wszystkich zaobserwowanych różnic.
- Zdjęcie na s. 60 posłuży uczniom do porównania brzegu lewego i prawego; poproś ich o opisanie charakteru obu brzegów (np. lewy brzeg: uregulowany wzdłuż brzegu, bulwar, wyrównana linia brzegowa; brzeg prawy: uregulowany, ale inaczej niż lewy, dużo roślinności na brzegu – „zielona gęstwina”, liczne półwyspy, wyspy, zatoki, mielizny, urozmaicona linia brzegowa).
- Bogactwo przyrodnicze Wisły pod wieloma względami widoczne jest również na zdjęciach na s. 26, 113, 120, 142, 164, 192 (*Spojrzenie Warsa*). Na ich podstawie uzupełnij stworzoną wcześniej charakterystykę Wisły.

Podsumowanie

Uczniowie przedstawiają swoje opisy i wnioski na forum całej klasy. Tworzą wspólną notatkę prasową na temat przyrodniczego zróznicowania warszawskiej Wisły i jej brzegów, którą zapisują w zeszytach. Uczniowie zastanawiają się, które dwa z wyżej wymienionych zdjęć zamieściliby jako najlepsze ilustracje do tego opisu? Do jakiego pisma (czasopisma) można wysłać taki tekst i zdjęcia?

Praca domowa

- Zachęć uczniów do wycieczki nad Wisłę razem z rodzicami. Mogą wziąć ze sobą albumy lub skopiowane zdjęcia lotnicze w te miejsca, które uczniowie rozpoznali na zdjęciach. Na czym polega różnica między perspektywą naziemną i z powietrza – czy widać to samo? Niech wykonają własne zdjęcia dokumentujące piękno i przyrodnicze zróznicowanie warszawskiej Wisły, które można by zamieścić jako ilustracje do „notatki prasowej”.
- Jeśli uznasz, że notatka i zdjęcia zainteresują innych odbiorców, skontaktuj się z redakcją czasopism, takich jak np. *Przyroda Polska* lub *Poznaj swój kraj* i przedstaw im uczniowskie prace.
Można też umieścić zdjęcia w Internecie.

Joanna Angiel

nauczyciel akademicki,
Wydział Geografii i Studiów Regionalnych UW
Katedra Dydaktyki Geografii i Krajoznawstwa
e-mail: j.angiel@uw.edu.pl